

Ochrona małoletnich w pracy duszpasterskiej oraz dziełach prowadzonych przez augustianów

(Opracowano na podstawie wytycznych Konferencji Episkopatu Polski oraz
wcześniejszych regulacji zakonnych. Aktualizacja - 2024 rok.)

Spis treści

1. Podstawowe założenia	3
2. Elementy systemu prewencji	4
3. Regulacje prawne	5
3.1. Polskie prawo karne	5
3.1.1. Ochrona prawna przed wykorzystaniem seksualnym osób małoletnich poniżej 15. roku życia	5
3.1.2. Ochrona prawna przed wykorzystaniem seksualnym osób małoletnich powyżej 15. roku życia	5
3.1.3. Obowiązek zawiadomienia o przestępstwie	7
3.2. Prawo kościelne	9
4. Stwierdzenie wiarygodności i zawiadomienie organów ścigania	11
5. Procedura postępowania kanonicznego w przypadkach wykorzystania seksualnego małoletnich	12
6. Praktyczne wskazówki dla augustianów w konkretnych przypadkach	15
6.1. Spowiedź i kierownictwo duchowe	15
6.2. Gdy dowiedziałeś się o zarzutach wobec innego augustianina	16
6.3. Gdy dowiedziałeś się o zarzutach wobec osoby duchownej, która nie jest augustianinem	17
6.4. Gdy dowiedziałeś się o zarzutach wobec innej osoby świeckiej	17
6.5. Gdy sam zostałeś oskarżony	17
6.6. Gdy w twoim środowisku zaczynają krążyć pogłoski o domniemanym nagannym postępowaniu innego augustianina	18
6.7. Czego należy unikać we wszystkich przypadkach	18
7. Zakończenie	19
8. Spis załączników	19

1. Podstawowe założenia

a) Jako członkowie Zakonu Św. Augustyna w naszym życiu, postępowaniu z innymi i rozwiązywaniu wszelkiego typu kryzysów opieramy się na zasadach Ewangelii, traktując z należnym szacunkiem wszystkich ludzi, w pierwszym rzędzie tych, z którymi mamy bezpośredni kontakt: współpracowników i osoby powierzone naszej duszpasterskiej trosce w parafiach, instytucjach formacji duchowej, edukacyjnych i społecznych. W sposób szczególny zasady te stosujemy w trosce o najsłabszych i najbardziej narażonych na zranienie, w tym osoby małoletnie (czyli osoby, które nie ukończyły 18. roku życia).

b) Jednoznacznie potępiamy jako sprzeczne z zasadami życia społecznego, a zwłaszcza życia chrześcijańskiego, wszelkie akty przemocy: fizycznej, werbalnej, psychicznej i seksualnej. Szczególnie bolesne i niedopuszczalne są akty wykorzystania seksualnego dokonywane wobec osób powierzonych naszej trosce i pozostających w jakiegokolwiek zależności wobec nas. Akty przemocy uznajemy za ciężkie grzechy naruszające sprawiedliwość i ludzką godność. Domagają się one jednoznacznych reakcji, zaś ze strony winowajcy podjęcia wysiłku pokuty i naprawienia wyrządzonych krzywd.

c) Uznając z pokorą całe zło takich zachowań i wyrażając ból z powodu wyrządzonych krzywd, a zarazem stosując wszelkie środki mające na celu niedopuszczenie do powtórzenia się takich przestępstw w przyszłości, nie odwracamy się od sprawców i staramy się okazać im wszelką pomoc, o ile tylko uznając własny grzech, z odpowiedzialnością podejmą się wysiłku nawrócenia i naprawienia krzywd. Pomoc tę traktujemy nie tylko jako gest wobec samych zagubionych, ale w równej mierze jako część działalności profilaktycznej mającej na celu uchronienie innych przed krzywdą ze strony osób nieradzących sobie ze złymi skłonnościami.

d) We wszelkich przypadkach wykorzystania seksualnego naszym celem jest doprowadzenie do wyjaśnienia zaistniałych zdarzeń oraz pomoc osobom skrzywdzonym. Nie rezygnujemy z prawa do obrony w przypadkach fałszywych oskarżeń, nie akceptujemy działań połowicznych. Nie bagatelizujemy i nie tuszujemy zgłoszeń, lecz dążymy do prawdy i ukarania winowajcy zgodnie z prawem kanonicznym. Nie uchylamy się też od współpracy z organami

państwowymi. Ponadto podejmujemy działania prewencyjne, aby podobne sytuacje nie powtórzyły się w przyszłości. Nie akceptujemy też strategii milczenia, a tym bardziej ukrywania sprawców.

e) W potwierdzonych i udowodnionych przypadkach wykorzystania seksualnego stosujemy się do odpowiednich przepisów polskiego prawa oraz do prawa kanonicznego i innych norm promulgowanych przez Stolicę Apostolską i Konferencję Episkopatu Polski.

2. Elementy systemu prewencji

a) Przełożony prowincjalny wraz ze swoimi współpracownikami przeprowadza regularnie ocenę czynników ryzyka wykorzystywania seksualnego w naszych instytucjach, projektach i innych podejmowanych działaniach. Do tego celu może także powołać wewnętrznych lub zewnętrznych ekspertów. Monitoruje i dokonuje regularnie przeglądu niniejszego dokumentu („Ochrona małoletnich w pracy duszpasterskiej oraz dziełach prowadzonych przez augustianów”) oraz „Norm ochrony dzieci i młodzieży oraz osób bezradnych”, i jeśli zachodzi taka potrzeba, uaktualnia je lub modyfikuje.

b) Odpowiedzialni za formację zakonną w prowincji są zobowiązani do zapewnienia szkoleń z zakresu ochrony dzieci i młodzieży na każdym etapie formacji. Ojcowie i bracia po ślubach wieczystych zobowiązani są do formacji stałej związanej z ochroną małoletnich.

c) Wszyscy augustianie zobowiązani są do przestrzegania zasad zawartych w dokumentach „Ochrona małoletnich w pracy duszpasterskiej oraz dziełach prowadzonych przez augustianów” oraz „Normach ochrony dzieci i młodzieży oraz osób bezradnych” zatwierdzonych przez przełożonego prowincjalnego, a także zasad i wymogów prawnych obowiązujących w dziełach, w którym posługują. Należą do nich między innymi parafie i duszpasterstwa podlegające administracji diecezjalnej. Ten sam wymóg dotyczy naszych współpracowników.

3. Regulacje prawne

3.1. Polskie prawo karne

3.1.1. Ochrona prawna przed wykorzystaniem seksualnym osób małoletnich poniżej 15. roku życia

a) Według prawa polskiego osoba, która nie ukończyła 15. roku życia, nie ma zdolności prawnej do wyrażenia zgody na aktywność seksualną. Art. 200 Kodeksu karnego (k.k.) stanowi, że jakakolwiek czynność seksualna z osobą małoletnią poniżej 15. roku życia, a także prezentowanie wykonywania czynności seksualnej lub treści pornograficznych takiej osobie, są zakazane i karane niezależnie od tego czy została ona zmuszona, czy dobrowolnie się na to zgodziła. Ponadto penalizowane jest zjawisko tak zwanego *groomingu*, czyli uwodzenia dzieci, najczęściej za pośrednictwem internetu, w celu ich wykorzystania seksualnego (art. 200 a k.k.).

b) Lista przestępstw seksualnych przeciwko osobie małoletniej poniżej 15. roku życia:

- zgwałcenie (art. 197 § 4);
- obcowanie płciowe lub inna czynność seksualna (art. 200 § 1 k.k.);
- prezentowanie treści pornograficznych (art. 200 § 3 k.k.);
- prezentowanie wykonania czynności seksualnej (art. 200 § 4 k.k.);
- reklama lub promocja treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu poniżej lat 15 (art. 200 § 5 k.k.);
- nawiązywanie kontaktu za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej w celu wykorzystania seksualnego (art. 200 a § 1 k.k.);
- składanie propozycji obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej bądź udziału w wytwarzaniu treści pornograficznych, używając systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej, i zmierzanie do jej realizacji (art. 200 a § 2 k.k.);
- publiczne propagowanie lub pochwalanie zachowania o charakterze pedofilskim (art. 200 b k.k.).

3.1.2. Ochrona prawna przed wykorzystaniem seksualnym osób małoletnich powyżej 15. roku życia

a) Osoba małoletnia, która ukończyła 15. rok życia, ma zdolność prawną do wyrażenia zgody na czynności seksualne. Jest ona jednak nadal chroniona, podobnie jak osoba dorosła, przed przestępstwami przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, o czym mówią pozostałe przepisy rozdziału XXV Kodeksu karnego. Zakazane jest w szczególności doprowadzanie do obcowania płciowego lub innych czynności seksualnych przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem (art. 197 k.k.). Karane jest doprowadzenie do jakiegokolwiek czynności seksualnej, wykorzystując bezradność, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną osoby (art. 198 k.k.). W przypadku ochrony osób małoletnich należy zwrócić szczególną uwagę na art. 199 Kodeksu karnego. Penalizuje on nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia osoby, aby doprowadzić ją do obcowania płciowego lub innej czynności seksualnej. Przypadek nadużycia stosunku zależności może mieć miejsce w relacjach pomiędzy dorosłymi lub dorosłym a małoletnim, na przykład w relacjach: wychowawca-wychowanek, pracodawca-pracownik, przełożony-podwładny, duchowny-penitent. Ponadto § 3 tego artykułu zakazuje podejmowania czynności seksualnych z osobą małoletnią, nadużywając jej zaufania lub udzielając w zamian korzyści majątkowej, lub osobistej, bądź taką korzyść obiecując. Kodeks karny zakazuje również stosunków kazirodczych (art. 201 k.k.). Penalizuje także, produkowanie, utrwalanie, sprowadzanie, prezentowanie, a nawet przechowywanie, posiadanie czy dostęp do treści pornograficznych z udziałem małoletniego (art. 202 k.k.).

b) Lista przestępstw seksualnych (z wyłączeniem tych, które dotyczą tylko osób małoletnich poniżej 15 roku życia):

- doprowadzenie przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem do obcowania płciowego lub innej czynności seksualnej – zgwałcenie (art. 197 k.k.);
- doprowadzenie do obcowania płciowego lub innej czynności seksualnej, wykorzystując bezradność innej osoby, jej upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną (art. 198 k.k.);
- doprowadzenie do obcowania płciowego lub innej czynności seksualnej, nadużywając stosunku zależności lub wykorzystując krytyczne położenie innej osoby (art. 199 § 1 k.k.);
- doprowadzenie osoby małoletniej do obcowania płciowego lub innej czynności seksualnej, nadużywając jej zaufania lub udzielając w zamian korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy (art. 199 § 3 k.k.);

- stosunki kazirodcze: obcowanie płciowe w stosunku do wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry (art. 201 k.k.);
- publiczne prezentowanie treści pornograficznych, narzucając ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy (art. 202 § 1 k.k.);
- produkowanie, utrwalanie, sprowadzanie, przechowywanie lub posiadanie w celu rozpowszechniania treści pornograficznych z udziałem małoletniego albo treści pornograficznych związanych z prezentowaniem przemocy lub posługiwaniem się zwierzęciem; albo rozpowszechnianie bądź prezentowanie takich treści (art. 202 § 3 k.k.);
- utrwalanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego (art. 202 § 4 k.k.);
- przechowywanie, posiadanie lub uzyskanie dostępu do treści pornograficznych z udziałem małoletniego (art. 202 § 4 a k.k.);
- produkowanie, rozpowszechnianie, prezentowanie, przechowywanie lub posiadanie treści pornograficznych przedstawiających wizerunek małoletniego uczestniczącego w czynności seksualnej (art. 202 § 4 b k.k.);
- uczestniczenie – w celu zaspokojenia seksualnego – w prezentacji treści pornograficznych z udziałem małoletniego (art. 202 § 4 c k.k.);
- doprowadzanie innej osoby do uprawiania prostytucji, wykorzystując stosunek zależności, krytyczne położenie osoby bądź używając przemocy, groźby bezprawnej lub podstępnie (art. 203 k.k.);
- nakłanianie innej osoby lub ułatwianie jej uprawiania prostytucji w celu osiągnięcia własnej korzyści majątkowej; czerpanie korzyści majątkowej z uprawiania prostytucji przez inne osoby (art. 204 k.k.).

3.1.3. Obowiązek zawiadomienia o przestępstwie

a) Wszystkie powyżej wymienione przestępstwa seksualne są ścigane z urzędu, a zatem – zgodnie z art. 304 §1 Kodeksu postępowania karnego (k.p.k.) – każdy ma społeczny obowiązek zawiadomienia o takich przestępstwach prokuratora lub policję.

b) Ponadto nowelizacja art. 240 Kodeksu karnego, która weszła w życie 13 lipca 2017 r., wprowadziła obowiązek niezwłocznego zgłoszenia pod sankcją karną pozbawienia wolności do lat 3 następujących przestępstw:

- obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15, inna czynność seksualna wobec małoletniego poniżej lat 15 (art. 200 § 1 k.k.);

- prezentowanie treści pornograficznych małoletniemu poniżej lat 15 (art. 200 § 3 k.k.);
- prezentowanie wykonania czynności seksualnej małoletniemu poniżej lat 15 (art.200 § 4 k.k.);
- reklama lub promocja treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu poniżej lat 15 (art. 200 § 5 k.k.);
- doprowadzenie do obcowania płciowego lub innej czynności seksualnej, wykorzystując bezradność innej osoby, jej upośledzenie umysłowe lub choroby psychiczne (art. 198 k.k.);
- zgwałcenie wspólnie z inną osobą; zgwałcenie wobec wstępnego, zstępного, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry; zgwałcenie posługując się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym albo w inny sposób bezpośrednio zagrażając życiu;
- zgwałcenie kobiety ciężarnej; zgwałcenie z utrwalaniem obrazu lub dźwięku z przebiegu czynu (art. 197 § 3 k.k.);
- zgwałcenie małoletniego poniżej lat 15 (art. 197 § 4 k.k.);
- zgwałcenie, którego następstwem jest śmierć (art. 197 § 5 k.k.).

c) Jak stanowi art. 240 Kodeksu karnego, nie podlega obowiązkowi zgłoszenia wymienionych przestępstw: pokrzywdzony tymi czynami; ten, kto ma dostateczną podstawę do przypuszczenia, że organy ścigania wiedzą o tym przestępstwie; a także ten, kto ma obawę przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu bądź jego najbliższemu. [*W rozumieniu Kodeksu karnego osobą najbliższą jest małżonek, wstępny (np. matka, ojciec, babcia, dziadek), zstępny (np. dziecko, wnuczek, prawnuczek), rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu (art. 115 § 11 k.k.).*] Ponadto art. 178 § 2 Kodeksu postępowania karnego chroni tajemnicę spowiedzi, a zatem jeśli duchowny dowiadyuje się o fakcie przestępstwa w trakcie spowiedzi, nie może go zgłaszać.

d) Przedawnienie karalności przestępstw, w przypadku gdy pokrzywdzonym jest małoletni, nie może nastąpić wcześniej niż po ukończeniu przez ofiarę 40. roku życia (art. 101 § 4 k.k.). O przedawnieniu się karalności decydują odpowiednie organy państwowe.

e) Wszystkich pracowników świeckich naszych domów i instytucji należy powiadomić o obowiązujących przepisach zgłaszania przestępstw.

f) Augustianin mając wiarygodną wiadomość o dokonaniu przestępstwa, zobowiązany jest niezwłocznie zgłosić to przełożonemu prowincjalnemu, a następnie, we współpracy z nim lub za jego pośrednictwem, powiadomić organy ścigania.

3.2. Prawo kościelne

a) Prawo kościelne do najcięższych przestępstw dokonywanych na tle seksualnym zalicza:

-przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu – co obejmuje obcowanie płciowe lub inną czynność seksualną z kontaktem fizycznym bądź bez kontaktu fizycznego – popełnione z użyciem przemocy, groźby, przez nadużycie swojej władzy lub pod przymusem (kan. 1395 § 3 KPK; art. 1 § 1 VELM); [*Skrót VELM oznacza motu proprio papieża Franciszka „Vos estis lux mundi” w wersji uaktualnionej z dnia 25.03.2023.*];

-przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu popełnione na szkodę osoby małoletniej poniżej 18. roku życia, osoby, która na stałe używa rozumu tylko w ograniczonym zakresie lub dorosłego bezradnego (kan. 1398 § 1 pkt 1 KPK; art. 1 § 1 VELM);

-rekrutowanie lub nakłanianie osoby małoletniej lub osoby, która na stałe używa rozumu tylko w ograniczonym zakresie lub dorosłego bezradnego do pokazywania się w celach pornograficznych lub do udziału w prezentacjach pornograficznych (kan. 1398 § 1 pkt 2 KPK; art. 1 § 1 VELM);

-nabywanie, przechowywanie, prezentowanie lub rozpowszechnianie przy użyciu jakiegokolwiek narzędzia obrazów pornograficznych przedstawiających małoletnich poniżej 18. roku życia lub osób, które na stałe używają rozumu tylko w ograniczonym zakresie (kan. 1398 § 1 pkt 3 KPK; art. 1 § 1 VELM).

b) W przypadku gdy powyższe przestępstwa zostały popełnione przez osoby duchowne, członków instytutów życia konsekrowanego czy stowarzyszeń życia apostołskiego lub moderatorów międzynarodowych stowarzyszeń wiernych uznanych bądź erygowanych przez Stolicę Apostolską, odpowiedni przełożeni

kościelni mają obowiązek przyjęcia zgłoszenia i podjęcia kroków przewidzianych w prawie kościelnym (art. 1 § 1, art. 2 §1 VELM).

c) Każdy duchowny – poza przypadkami objętymi tajemnicą wynikającą z powzięcia wiadomości na forum wewnętrznym (na spowiedzi lub w kierownictwie duchowym) – a także każdy członek instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego, który ma wiedzę o takim przestępstwie lub uzasadnione powody, by sądzić, że taki czyn mógł zostać popełniony, ma obowiązek niezwłocznego zgłoszenia go odpowiedniemu przełożonemu kościelnemu (art. 3 § 1 VELM). Inne osoby, które nie podlegają obowiązkowi zgłoszenia, również mogą złożyć zawiadomienie. Zabronione są szkoda, represja lub dyskryminacja za złożenie zawiadomienia (art. 4 § 2 VELM). Nie można narzucić obowiązku milczenia odnoszącego się do treści zawiadomienia osobie składającej zgłoszenie, osobie, która twierdzi, że została poszkodowana oraz świadkom (art. 4§ 3 VELM).

d) Ze szczególną powagą i surowością traktowane są w Kościele te sytuacje, w których duchowny nakłaniał penitenta do grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu w czasie spowiedzi, z jej okazji lub pod jej pretekstem (kan. 1385 KPK). Ponadto spowiednik, który usiłowałby rozgrzeszyć osobę, z którą popełnił grzech przeciwko szóstemu przykazaniu lub którą skrzywdził seksualnie, podlega ekskomunice wiążącej mocą samego prawa, zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej (kan. 977; 1384 KPK).

e) Przedawnienie według prawa kościelnego następuje po 20 latach od popełnienia przestępstwa, a gdy mamy do czynienia z grzechem przeciwko osobie małoletniej, przedawnienie liczy się od chwili uzyskania przez ofiarę pełnoletniości, a więc następuje w dniu, gdy kończy ona 38 lat. W niektórych przypadkach, rozpatrywanych indywidualnie, Dykasteria Nauki Wiary może zdecydować o niezastosowaniu reguły o przedawnieniu i zarządzić proces karno-administracyjny lub sądowy proces karny nawet po tym terminie, dlatego wyższy przełożony wszczyna dochodzenie wstępne również wobec czynów przedawnionych.

4. Stwierdzenie wiarygodności i zawiadomienie organów ścigania

- a) Prawo polskie mówi o obowiązku zgłaszania wiarygodnych wiadomości o popełnieniu przestępstwa (art. 240 k.k., art. 304 k.p.k.). Ważne jest zatem, aby informacje o przestępstwie zostały uwiarygodnione, a osoby skrzywdzone otrzymały pomoc. W tym celu należy przestrzegać poniższych zasad.
- b) W przypadku, gdy ktokolwiek wnosi oskarżenie, które dotyczy augustianina, należy niezwłocznie poinformować przełożonego Polskiej Prowincji Zakonu Św. Augustyna.
- c) W przypadku oskarżeń przeciwko augustianom podejmowane jest dochodzenie wstępne. Osobą kompetentną w prawie kościelnym do wszczęcia takiego postępowania jest przełożony prowincjalny. W momencie, w którym oskarżenie okaże się wiarygodne, sprawa zostaje jak najszybciej zgłoszona organom ścigania. Zwykle robi to przełożony prowincjalny lub osoba przez niego wyznaczona.
- d) W celu ustalenia wiarygodności zarzutów wobec augustianina, osoba prowadząca dochodzenie wstępne powinna uzyskać informacje o tym: kto, kiedy, gdzie, na czyją szkodę, jakiego czynu zabronionego miał dokonać i w jakich okolicznościach. Uwiarygodnienie wiadomości następuje poprzez ustalenie, czy zgłoszone zdarzenie spełnia znamiona czynu zabronionego podlegającego obowiązkowi zawiadomienia organów ścigania. Należy upewnić się, czy nie doszło do pomyłki co do osoby i stwierdzić, czy jest możliwe, że osoba oskarżana przebywała w miejscu zdarzenia, kiedy czyn został popełniony.
- e) Gdy osoba mająca ustalić wiarygodność zarzutów rozmawia na ten temat z domniemaną ofiarą, powinna to uczynić z odpowiednim wyczuciem, empatią i szacunkiem dla domniemanej ofiary. Osoba prowadząca rozmowy (z domniemaną ofiarą, czy też z inną osobą składającą informację) i ustalająca wiarygodność oskarżenia powinna sporządzić notatkę z rozmowy, która – w miarę możliwości – powinna być potwierdzona własnoręcznym podpisem przez osobę informującą. Jeśli osoba informująca nie wyraża zgody na złożenie podpisu, należy sporządzić własne notatki z rozmowy.

- f) Należy zawsze poinformować osobę zgłaszającą o obowiązujących przepisach zgłaszania przestępstw organom ścigania.
- g) W przypadku gdy augustianin jest naocznym świadkiem przestępstwa, wówczas jego relacja złożona na piśmie (nawet krótka notatka) jest poświadczeniem faktu i na jej podstawie podejmuje się niezwłocznie działania angażujące organy ścigania.
- h) W przypadku niemożliwości uwiarygodnienia informacji o dokonanym czynie, należy sporządzić notatkę z uzasadnieniem niemożliwości potwierdzenia faktów i zdeponować jej w archiwum tajnym Kurii Prowincji.
- i) Należy pamiętać, że również sprawy sprzed lat dotyczące zmarłych augustianów mogą być dalej źródłem bólu osób skrzywdzonych, którym należy się wyjaśnienie, uznanie ich krzywdy i odpowiednie wsparcie.
- j) Doceniamy pracę dziennikarzy, którzy pomagają nam dotrzeć do osób skrzywdzonych i poznać prawdę. Natomiast w przypadku fałszywych oskarżeń mamy prawo podjąć odpowiednie kroki celem ochrony fałszywie oskarżonych augustianów oraz dobrego imienia Zakonu Św. Augustyna.

5. Procedura postępowania kanonicznego w przypadkach wykorzystania seksualnego małoletnich

- a) Opierając się na wspomnianych wcześniej przesłankach zapewnienia ochrony i pomocy osobom pokrzywdzonym oraz ukarania winnych i zadośćuczynienia za krzywdy, prawo kanoniczne nakłada na ordynariusza (w przypadku zakonów na wyższych przełożonych zakonnych) obowiązek przeprowadzenia wstępnego dochodzenia w sprawach związanych z wykorzystaniem seksualnym małoletnich. Oznacza to konieczność zachowania procedur podanych przez Konferencję Episkopatu Polski oraz spełnienia poniższych warunków [*Tę samą procedurę stosuje się w przypadkach wykorzystania seksualnego osób, które na stałe używają rozumu tylko w ograniczonym zakresie i dorosłych bezradnych.*]

b) W przypadku gdy oskarżonym jest augustianin, osobą kompetentną do przyjęcia i prowadzenia postępowania kanonicznego jest przełożony prowincjalny, który – zapoznawszy się osobiście ze sprawą – powinien powierzyć jej prowadzenie kompetentnej osobie, która poprowadzi dochodzenie wstępne (m.in. dotyczące ustalenia wiarygodności zarzutów).

c) Przełożony prowincjalny, w stosunku do każdej osoby oskarżonej, powinien podjąć kroki zapobiegawcze (np. nakaz czasowego powstrzymania się od posługi duszpasterskiej, przeniesienie do innego miejsca, itp. Por. KEP, Wytyczne, pkt.7., KPK, 1722.). Nie są one karą i nie oznaczają, że osoba oskarżona (augustianin) jest winna.

d) Przełożony prowincjalny wskazuje osobę upoważnioną do wypowiedzania się publicznie w imieniu prowincji na temat danego oskarżenia.

e) Tego typu sytuacje oskarżenia powodują wiele niejasności wśród wiernych, dlatego wszelkie informacje służące dobru procesu powinny być im podawane tylko w uzgodnieniu z przełożonym prowincjalnym.

f) Należy pamiętać, że osoba zgłaszająca krzywdę, którą wyrządził augustianin, może zwrócić się zarówno do delegata przełożonego prowincjalnego Polskiej Prowincji, któremu podlega oskarżony augustianin, jak i do delegata biskupa diecezjalnego swojego miejsca zamieszkania. W takiej sytuacji biskup może przeprowadzić dochodzenie lub przekazać sprawę przełożonemu prowincjalnemu, który w takim wypadku ma obowiązek podjęcia dalszych kroków zgodnie z procedurą. Osobę zgłaszającą należy wyraźnie poinformować o obowiązujących przepisach zgłaszania przestępstw organom ścigania. Gdyby chciała sama dokonać zgłoszenia, należy jej w tym pomóc. Jeśli nie, uczynić to powinna osoba wyznaczona przez przełożonego prowincjalnego.

g) Gdy oskarżenie zostało wniesione przeciwko zmarłemu zakonnikowi, nie jest możliwe przeprowadzenie postępowania kanonicznego, ale z wielu racji może okazać się pożyteczne lub nawet wskazane wyjaśnienie sprawy na drodze badania historycznego.

h) Ofiarę seksualnego wykorzystania, która może, ale też nie musi być osobą zgłaszającą oraz jej bliskich, należy otoczyć właściwą troską duszpasterską, zapewniając poczucie bezpieczeństwa, wolę życzliwego wysłuchania i przyjęcia prawdy. Należy ułatwić im uzyskanie specjalistycznej pomocy duchowej i psychologicznej, i jeśli to konieczne, również prawnej.

i) Wstępne dochodzenie kanoniczne należy przeprowadzić zawsze wtedy, gdy wiadomość o przestępstwie wydaje się przynajmniej prawdopodobna. Jeśli przełożony prowincjalny decyduje o jego rozpoczęciu, zleca jego przeprowadzenie kompetentnej osobie. Celem wstępnego dochodzenia kanonicznego jest zebranie danych potrzebnych do zbadania wiadomości o przestępstwie i ocena jego prawdopodobieństwa, a także uniemożliwienie ewentualnej kontynuacji przestępstwa lub popełnienia kolejnego oraz, po uprawdopodobnieniu przestępstwa, naprawienie lub zminimalizowanie wyrządzonego zła. Dlatego pierwszą informację na temat zarzucanego zakonnikowi czynu należy zweryfikować, dbając jednocześnie o zachowanie poufności.

j) Zwyczajnym sposobem działania w trakcie wstępnego dochodzenia kanonicznego jest gromadzenie materiałów, które pomogą określić, czy oskarżenie można uznać za prawdopodobne. Dokonuje się to przez wysłuchanie pokrzywdzonych i świadków oraz zebranie istotnych dokumentów związanych ze sprawą.

k) Przełożony prowincjalny ma prawo nałożyć na domniemanego sprawcę środki zapobiegawcze wymienione w kan. 1722 Kodeksu prawa kanonicznego do czasu wyjaśnienia sprawy. Już na etapie dochodzenia wstępnego może on także zalecić oskarżonemu augustianinowi poddanie się specjalistycznej diagnozie i – jeśli byłoby to wskazane – zaproponować także terapię.

l) Oskarżony aż do momentu udowodnienia winy w procesie administracyjnym lub karnym korzysta z domniemania niewinności. W żadnym wypadku nie może być pozbawiony prawa do obrony. Należy mu również ułatwić uzyskanie pomocy psychologicznej i prawnej. Gdyby podejrzenia nie zostały potwierdzone, powinno się uczynić wszystko, aby zostało przywrócone jego dobre imię, które ucierpiało na skutek bezpodstawnego oskarżenia.

m) Wszelka dokumentacja wstępnego dochodzenia jest do wewnętrznego użytku przełożonego kościelnego i osób prowadzących sprawę. Przełożony prowincjalny powinien jednak rozważyć, czy może posłużyć się posiadaną dokumentacją do złożenia odrębnego doniesienia do właściwych organów państwowych, zgodnie z prawem polskim.

n) Dochodzenie kanoniczne jednoznacznie odróżnia się od postępowania prowadzonego przez jednostki państwowe działające na podstawie prawa polskiego. W przypadku gdy toczy się postępowanie prowadzone przez organy państwowe, wstępne dochodzenie kanoniczne winno być prowadzone w zakresie, w jakim będzie to możliwe z uwagi na ograniczenia prawne wynikające z postępowania organów państwowych. Przełożony prowincjalny ma obowiązek zapoznania się z rozstrzygnięciami organów państwowych i powinien je uwzględnić w swoich decyzjach. Odpowiedzialność karną oraz cywilną za tego rodzaju przestępstwa ponosi sprawca jako osoba fizyczna.

o) Po zakończeniu dochodzenia wstępnego – niezależnie od jego wyniku – przełożony prowincjalny przekazuje sprawę Kurii Generalnej Zakonu Św. Augustyna, a ta z kolei przekazuje ją do rozpatrzenia Dykasterii Nauki Wiary.

p) Powyższe procedury stosuje się wobec augustianów oraz ewentualnych innych osób duchownych i zakonnych posługujących w dziełach prowadzonych przez augustianów. W przypadkach wykorzystania seksualnego popełnionego przez osobę świecką zatrudnioną lub działającą w jednostkach organizacyjnych Polskiej Prowincji Zakonu Św. Augustyna należy przedsięwziąć środki dyscyplinarne zgodne z prawem państwowym i regulacjami przyjętymi w danej instytucji.

6. Praktyczne wskazówki dla augustianów w konkretnych przypadkach

6.1. Spowiedź i kierownictwo duchowe

a) Tajemnica spowiedzi pod żadnym pozorem nie może zostać wyjawiona nawet w sposób pośredni. Jej naruszenie pociąga za sobą konsekwencje przewidziane przez prawo kanoniczne. Również państwowy Kodeks

postępowania karnego gwarantuje tajemnicę spowiedzi (nie można spowiednika przesłuchiwać w charakterze świadka, art. 178 pkt 2 k.p.k.).

b) Gdy spowiadająca się osoba mówi o tym, że została skrzywdzona, należy zawsze z empatią i delikatnością wysłuchać danej osoby. Należy zaproponować, by skontaktowała się z jakąś osobą, która pomoże jej zgłosić krzywdę (wszelkie informacje można znaleźć na stronie: <https://zgloskrzywde.pl/>).

c) Tajemnica powierzona podczas kierownictwa duchowego traktowana jest przez Kościół w sposób analogiczny (por. KEP, Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego, 17). Prawo państwowe nie jest tutaj w pełni jednoznaczne. Dlatego w kierownictwie duchowym należy podjąć wysiłek przekonania osoby korzystającej z kierownictwa duchowego i posiadającej wiedzę o wykorzystaniu seksualnym do zgłoszenia tego faktu odpowiednim organom kościelnym (<https://zgloskrzywde.pl/>) i państwowym, i zaoferować jej pomoc.

6.2. Gdy dowiedziałeś się o zarzutach wobec innego augustianina

a) W przypadku gdy poproszono cię o rozmowę, podczas której dowiedziałeś się o nagannym zachowaniu innego augustianina (niezależnie, czy zgłasza się sama osoba skrzywdzona, czy jej krewni lub znajomi), powinienes:

(1) Z uwagą i empatią wysłuchać osobę składającą skargę.

(2) Zaproponować pomoc osobie potencjalnie skrzywdzonej.

(3) Poinformować osobę zgłaszającą, że zgodnie z prawem polskim i aktualnie obowiązującym prawem kościelnym, naszym obowiązkiem jest zgłoszenie wiarygodnych informacji o domniemanym przestępstwie do władz cywilnych, niezależnie od tego, czy osoba zgłaszająca chce, czy też nie chce pozwać sprawcę.

(4) Należy niezwłocznie zgłosić sprawę do przełożonego prowincjalnego. Zawsze należy sporządzić notatkę z takiego spotkania i przekazać ją przełożonemu prowincjalnemu.

b) Jeśli zostałeś obdarzony zaufaniem jako osoba, która jako pierwsza usłyszała o domniemanej krzywdzie, bądź otwarty na ewentualne udzielanie dalszego wsparcia duchowego, jeśli osoba zgłaszająca będzie o to prosić. Plan postępowania przedstaw zawsze przełożonemu prowincjalnemu do zaakceptowania, natomiast koniecznie należy pamiętać, że nie jest twoim zadaniem prowadzenie żadnych dalszych czynności wyjaśniających. Tego robić nie należy. Powinieneś przekazać sprawę do przełożonego prowincjalnego, który powoła odpowiednią osobę do prowadzenia dochodzenia wstępnego. W żadnym wypadku nie prowadź samodzielnie równoległego śledztwa.

c) Jeśli w twoim mniemaniu sprawa prowadzona jest nieudolnie, wszelkie uwagi powinieneś kierować bezpośrednio do przełożonego prowincjalnego.

6.3. Gdy dowiedziałeś się o zarzutach wobec osoby duchowej, która nie jest augustianinem

Jeśli domniemany sprawca nie jest członkiem Zakonu Św. Augustyna, nigdy nie należy osoby zgłaszającej odsyłać. Należy ją wysłuchać i zaoferować pomoc, np. w kontakcie z właściwym delegatem diecezjalnym lub zakonnym. Wszelkie informacje znajdują się na stronie: <https://zgloskrzywde.pl/>.

6.4. Gdy dowiedziałeś się o zarzutach wobec innej osoby świeckiej

Jeśli informacje są wiarygodne, powinieneś jako augustianin najpierw przedstawić tą sprawę przełożonemu prowincjalnemu, a następnie, za jego zgodą lub przez osobę przez niego wyznaczoną, podjąć odpowiednie kroki zgodne z prawem państwowym i kościelnym.

6.5. Gdy sam zostałeś oskarżony

a) W takim przypadku – nawet gdy uważasz, że zarzuty są nieprawdziwe i krzywdzące – musisz niezwłocznie o wszystkim zawiadomić przełożonego prowincjalnego, który podejmie przewidziane w prawie działania.

b) Należy w pełni podporządkować się wszelkim krokom zaradczym, które podejmie przełożony prowincjalny (np. nakaz czasowego powstrzymania się od posługi duszpasterskiej, przeniesienie do innego miejsca, itp.). Są one konieczne i wyrażają poważne traktowanie zaistniałej sytuacji. Nie są one karą i nie oznaczają, że osoba oskarżona (augustianin) jest winna.

c) Konieczną rzeczą jest unikanie bezpośredniego kontaktu oskarżonego z oskarżającymi, gdyż może to zostać odczytane jako próba nacisku mająca na celu wyciszenie całej sprawy.

d) Pamiętaj, że w sytuacji, gdy zostałeś oskarżony, sprawą kluczową jest twoja współpraca z osobą odpowiedzialną za przeprowadzenie sprawy. W przypadku obciążenia zarzutami należy więc wykazać maksimum dobrej woli.

6.6. Gdy w twoim środowisku zaczynają krążyć pogłoski o domniemanym nagannym postępowaniu innego augustianina

a) O całej sprawie należy poinformować przełożonego prowincjalnego (nawet jeśli sprawa wydaje się błaha), aby jak najszybciej została wyjaśniona.

b) Zakon Św. Augustyna podchodzi poważnie do każdej informacji o możliwym nagannym zachowaniu augustianina, dlatego może się zdarzyć, że zostaniesz poproszony o uzyskanie dokładniejszych informacji i przekazanie ich przełożonemu prowincjalnemu lub o pomoc w nawiązaniu bezpośredniego kontaktu przez wyższego przełożonego z osobą (osobami) posiadającą (posiadającymi) takie informacje.

6.7. Czego należy unikać we wszystkich przypadkach

a) Choć w przypadku oskarżeń możemy spotykać się z całą gamą możliwości (od autentycznych przypadków wykorzystania seksualnego po pomówienia), to jednak musimy zrobić wszystko, aby już od samego początku starać się wykreować atmosferę wzajemnego zaufania i troski o każdą osobę, wykluczając wszelką agresję czynną lub bierną, a także jakiegokolwiek gwałtowne reakcje.

b) Należy unikać wypowiedzi i działań sprawiających wrażenie, że chodzi nam bardziej o wizerunek instytucji, niż o dobro osoby skrzywdzonej. Nie można przemilczać ważnych faktów przed przełożonym prowincjalnym i osobami odpowiedzialnymi za wyjaśnienie sprawy.

c) Nie powinno się usprawiedliwiać nagannych postaw, ani wyciągać pochopnych wniosków.

d) Nie należy podejmować żadnych działań w sprawie bez porozumienia z wyższym przełożonym.

7. Zakończenie

Zasady i procedury zawarte w niniejszym dokumencie, przyjęte przez Wyższego Przełożonego Polskiej Prowincji Zakonu Św. Augustyna oraz Radę Prowincjalną, obowiązują w pracy duszpasterskiej, a także w dziełach prowadzonych przez augustianów na terenie całej Polski. Podlegają one regularnemu monitorowaniu i aktualizacji.

8. Spis załączników

Dokumenty Konferencji Episkopatu Polski:

-Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia

-Aneksy do Wytycznych dotyczących wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia:

Aneks 1: Pomoc ofiarom

Aneks 2: Procedura postępowania

Aneks 3: Zasady formacji i profilaktyki

Kraków, 8 kwietnia 2024 roku

o. Beniamin Kuczała OSA

Przełożony prowincjalny

o. Piotr Lamprecht OSA

Sekretarz prowincjalny